

Realist

Niemand spreekt me meer tegen en de fut is uit mijn leven.

— Koningin Victoria, na de dood van prins Albert

Eros houdt van twist en raakt verrukt door paradoxale uitkomsten.

— Chariton, *Chaereas en Callirhoë* 1.1

Het is niets nieuws om te zeggen dat alle uitingen in een bepaald opzicht erotisch zijn, dat alle taal tot op zekere hoogte de structuur van verlangen vertoont. Homerus gebruikt al hetzelfde werkwoord (*mnaomai*) voor zowel de betekenis ‘aandacht besteden aan, vermelden’ als de betekenis ‘verleiden, dingen naar de hand van, huwelijkskandidaat zijn’. Al in de Griekse mythologie is dezelfde godin (Peithō) verantwoordelijk voor de kracht van het retorisch overtuigen én de kunst van het verleiden. Al in de vroegste metaforen zijn het ‘vleugels’ of is het ‘adem’ die woorden verplaatsen van spreker naar toehoorder, zoals ze eros verplaatsen van verliefde naar geliefde. Maar woorden die worden gelezen of geschreven richten plotseling en scherp de aandacht op de randen van taaleenheden, en op de randen van de eenheden die we ‘lezer’ en ‘schrijver’ noemen. Heen en weer over die randen bewegen zich symbolische betrekkingen. Zoals de klinkers en medeklinkers van een alfabet symbolisch met elkaar in

wisselwerking staan om een specifiek woord op schrift te produceren, zo brengen lezer en schrijver twee helften van één betekenis bij elkaar, zo passen verliefde en geliefde op elkaar als de twee kanten van één kootbeentje. Er vindt een intieme botsing plaats. Die samengestelde betekenis is privé en waar, en voor altijd volkomen zinvol – ideaal gesproken althans.

In werkelijkheid bereiken schrijver noch verliefde de voltrekking van die gemeenschap. De woorden die we lezen en de woorden die we schrijven, zeggen nooit precies wat we bedoelen. De mensen op wie we verliefd zijn, zijn nooit precies zoals we ze verlangen. De twee *symbola* passen nooit precies op elkaar. Eros zit in de weg.

Zowel van het ervaren van verlangen als van onze leespraktijk kunnen we iets leren over randen. We hebben geprobeerd te ontdekken wat dat ‘iets’ is door literatuur uit de oudheid te raadplegen, lyriek en romans, en te kijken hoe eros daarin uiteengezet wordt. We hebben gekeken hoe archaische dichters hun liefdespoëzie vormgeven (als driehoek) en hoe romanschrijvers uit de oudheid hun romans in elkaar zetten (als een in stand gehouden ervaring van een paradox). Zelfs bij Homerus, in wiens werk het verschijnsel van lezen en schrijven opduikt in het verhaal van Bellerophon, vingen we een glimp op van vergelijkbare contouren. We speculeerden over wat schrijvers willen bereiken (lezers verleiden?), en uiteindelijk hebben we reden om te vermoeden dat wat de lezer verlangt van lezen en wat de verliefde verlangt van de liefde ervaringen zijn van heel vergelijkbare opzet. Die opzet is noodzakelijkerwijs driehoekig, en omvat een reiken naar het onbekende.

Het verlangen naar kennis is het merkteken van het beest. Aristoteles zegt: 'Alle mensen reiken naar kennis' (*Metaph. A 1, 980a21*). Door op het moment van verlangen je eigen rand waar te nemen, door bij het lezen (of schrijven) van moment tot moment de randen van woorden waar te nemen, word je geprikkeld om verder te reiken dan waarneembare randen – naar iets anders, iets waar je nog geen greep op hebt. De nog ongeplukte appel, de geliefde net buiten je bereik, de net niet verkregen betekenis zijn objecten die je verlangt te kennen. Het is aan eros om dat zo te houden. Het onbekende moet onbekend blijven, anders eindigt de roman. Zoals elke paradox in zekere zin *over* paradoxen gaat, is elke eros tot op zekere hoogte verlangen *naar* verlangen.

Vandaar de listen. Wat erotisch is aan lezen (of schrijven) is het verbeeldingsspel dat wordt opgeroepen in de ruimte tussen jou en het object van je kennis. Dichters en romanschrijvers wekken, net als verliefden, die ruimte tot leven met hun metaforen en trucjes. De randen van die ruimte zijn de randen van de dingen die je liefhebt; hun onevenwichtigheden brengen je bewustzijn in beweging. En er is Eros, nerveuze realist in dit domein van sentiment; hij handelt uit liefde voor paradox, namelijk door het liefdesobject buiten het zicht tot een mysterie te vouwen, tot een blind punt waar het kan blijven zweven, gekend en ongekend, werkelijk en mogelijk, dichtbij en ver weg, verlangd en verlokkelijk.